

УДК 378.22

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ВЕБ-КВЕСТІВ

Третько Віталій Віталійович
м.Хмельницький

У статті розглянуто сучасні тенденції підготовки магістрів-міжнародників до міжкультурної комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Окреслено актуальні проблеми використання технологій веб-квестів. Використання технології веб-квестів у розвитку міжкультурної комунікації магістрів міжнародних відносин активізує самостійність магістрів у процесі пошуку нових знань і повною мірою відповідає не лише потребам інформаційного українського суспільства, а й сучасним вимогам до підготовки фахівців міжнародних відносин. Висвітлено основні шляхи підвищення ефективності професійної підготовки магістрів-міжнародників.

Ключові слова: професійна підготовка магістрів міжнародних відносин, міжкультурна комунікація, інформаційно-комунікаційні технології, веб-квест.

Модернізація системи вищої освіти України зумовлена процесами, які відбуваються на європейських теренах й актуалізують потребу в підготовці людини до життя в умовах інформаційного суспільства. Розширення та поглиблення міжнародних політичних, економічних і культурних відносин з країнами близького та далекого зарубіжжя суттєво підвищує професійну значущість фахівців з міжнародних відносин, які одні з перших представляють нашу державу на міжнародній арені, її могутній науковий і технічний потенціал, багату історію та культуру, активізують пошук нових, досконаліших підходів і технологій підготовки міжнародників до міжкультурної комунікації, що зумовлює необхідність посилення уваги до різних аспектів їхньої фахової підготовки.

У сучасному суспільстві, відмінними рисами якого є безперервне збільшення інформації і зростання ролі інформацій-

них комунікаційних технологій, створюється глобальне інформаційне поле, покликане забезпечити ефективну взаємодію членів суспільства, у тому числі і міжкультурну [1]. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема підготовки магістрів-міжнародників до міжкультурної комунікації засобами інформаційно-комунікаційних технологій з урахуванням вимог світових стандартів і ринку праці. Традиційно ІКТ застосовувалися під час вивчення технічних дисциплін, але в сучасних умовах інформаційного суспільства очевидною стала потреба у підготовці магістрів міжнародних відносин, які були б здатні використовувати ІКТ під час навчання та в майбутній професійній діяльності, для самоосвіти, самовдосконалення та подальшого професійного зростання. Використання інформаційних ресурсів Інтернету сприяє оволодінню навичками пошукової і дослідницької діяльності, формуванню високої інформаційної і професійної культури майбутніх міжнародників. Однією з ефективних інформаційних технологій, що забезпечує високий рівень формування міжкультурної комунікації, є технологія веб-квестів.

У ході дослідження були вивчені наукові праці, що розглядають сутність, структуру і зміст міжкультурної комунікації як чинника модернізації освітньої діяльності, методології організації професійної підготовки магістрів-міжнародників, розкривають сучасні тенденції розвитку професійної педагогічної підготовки і розглядають формування міжкультурної комунікації з використанням можливостей сучасних технологій навчання.

Дослідженню проблем використання інформаційних ресурсів у професійній підготовці майбутніх фахівців присвячені роботи В. Бикова, Р.Гуревича, М.Кадемії, М.Жалдака, Н.Морзе, С.Сисоєвої, Є. Полат та ін. Особлива увага приділена використанню проектної технології, телекомунікаційних проектів у вивченні іноземних мов у роботах Я. Биховського, М.Бухаркіної, М.Моїсєєвої, О.Петрова, І.Трайнева та ін. Питання застосування ІКТ як складової навчального процесу у зарубіжних країнах проаналізовано у дослідженнях Н.Лавриченко, О.Овчарук, С. Шумаєвої. Зміст, форми й методи міжкультурного навчання відображено в роботах Н. Алмазової, В. Костомарова, І. Плужник, М. Байрем, Е. Холл, М. Хаммер, Г. Ховстеде та ін.

Незважаючи на наявні дослідження з проблем міжкультурної комунікації, аналіз нормативних документів, науково-педагогічної літератури і вивчення досвіду педагогічної діяльності дозволили зробити висновок про те, що у підготовці магістрів-міжнародників не повною мірою використовуються інформаційні ресурси Інтернету з метою розвитку і вдосконалення навичок і умінь міжкультурної комунікації. Освітній процес підготовки магістрів міжнародних відносин гальмує низка суперечностей: між зростаючими вимогами українського суспільства у висококваліфікованих фахівцях-міжнародниках, здатних ефективно вирішувати практичні комунікативні завдання, і недостатньою розробленістю дидактичних і методичних аспектів їх професійної підготовки до міжкультурної комунікації; між необхідністю вдосконалення організаційних форм і методів викладання у вищій школі і недостатньою компетентністю педагогічних кадрів у використанні сучасних інформаційних ресурсів, зокрема технології веб-квестів.

Незважаючи на отримані науковцями результати досліджень, які мають незаперечну теоретичну і практичну цінність, проблема підготовки магістрів міжнародних відносин до міжкультурної комунікації ще не досліджена комплексно й цілісно, що визначило мету статті – теоретичне обґрунтування і практичне впровадження технології веб-квестів в процес підготовки магістрів-міжнародників до міжкультурної комунікації.

Вища школа в сучасних умовах трансформації українського суспільства покликана створити якісно нову освітню систему, яка надасть особистості змогу реальної неконфліктної взаємодії в полікультурному просторі своєї країни і світу в цілому, що зумовлює потребу професії фахівця у сфері

міжнародної діяльності й водночас підвищує професійні вимоги. Знання іноземної мови є необхідною, але не достатньою умовою професійної компетентності, оскільки відбувається зміщення акцентів у вимогах до сучасного фахівця міжнародних відносин – з формальних чинників його кваліфікації й освіти до соціальної цінності особистісних якостей, де готовність до міжкультурної комунікації постає як суттєвий аспект особистісної готовності майбутнього спеціаліста до повноцінної соціалізації, соціальної взаємодії й самореалізації в суспільстві.

Для дослідження окресленої проблеми створено певні теоретичні передумови: вибудовані стратегії професійної підготовки фахівців із позиції нової філософії освіти, компетентнісного підходу, з'ясовано теоретичні засади педагогічного спілкування, розроблено моделі комунікативної, риторичної підготовки, мовнокомунікативної компетентності майбутніх фахівців, зміст, форми й методи міжкультурного навчання.

Гуманізація освіти, нові вимоги до особистості майбутнього фахівця-міжнародника передбачають посилення уваги саме до різних характеристик його професійної культури, комунікативної діяльності, рівень яких не відповідає сучасним соціальним реаліям. Варто акцентувати на необхідності виховання в студентів загальнолюдської культури, громадянських якостей, навчання їх сучасних форм спілкування, підготовки до життя у швидкоплинному світі, розвитку спроможності засвоювати нову інформацію та ухвалювати ефективні рішення.

Поняття «міжкультурна комунікація» викликає безліч суперечок і дискусій у науковому світі. Однак вважається, що воно з'явилось в результаті компромісу як синонімічне до понять кроскультурна (від англ. cross – пересікати, переходити), інтеркультурна, міжетнічна комунікація, міжкультурна інтеракція тощо.

З'ясовано, що за своєю суттю міжкультурна комунікація – це завжди міжособистісна, міжперсональна комунікація в спеціальному контексті, коли один учасник виявляє культурні відмінності іншого, тобто в міжкультурній комунікації виявляється культурно-прагматична спрямованість спілкування [2].

Таким чином, можна стверджувати, що міжкультурна комунікація – це галузь соціальної реальності, змістом якої є процес взаємодії культур, а основним посередником – людиною як носій (передавач, інтерпретатор, перекладач) інформації, мовна особистість, яка виступає у ролі медіатора культур [4]. Медіатор культур – це особистість, що має готовність і бажання вступити у міжкультурну комунікацію, володіє достатніми знаннями мовної норми і специфічними вміннями комунікативної (мовної та немовної) поведінки, здатністю досягати взаєморозуміння, позитивно ставлячись до інших культур та їх представників. Така особистість має володіти ситуативною гнучкістю, широким поведінковим репертуаром, полікультурністю поглядів, «що передбачає не тільки збереження своєї культури, але й збагачення її внаслідок визнання і прийняття іншої культури, готовності до освоєння інших культур» [5, с.18].

Наведені вище міркування дозволяють стверджувати, що міжкультурна комунікація має багатоаспектний характер, який розкриває її інтегративну природу; зміст міжкультурної комунікації базується на інтеграції трьох найважливіших складових: мови, що відображає культуру народу; культури, що передає особливості суспільно-історичних умов; особистості, яка формується у ході освітньої і соціальної діяльності.

Під міжкультурною комунікацією розуміють функційно зумовлену комунікативну взаємодію людей як носіїв різних культурних спільнот, що орієнтована на взаємопроникнення культурно-комунікативних смислів, досягнення взаєморозуміння з урахуванням і збереженням «національної картини світу», їх взаємозбагачення в соціокультурному й духовному планах. Це тривалий процес, пов'язаний із подоланням негативних стереотипів, формуванням готовності особистості до діалогу та культурної комунікації.

Підготовка магістра міжнародних відносин до міжкультур-

ної комунікації з використанням технології веб-квестів є процесом, спрямованим на формування і вдосконалення професійно-особистісних характеристик його готовності до міжкультурної комунікації, що являє собою єдність соціальних, ціннісних і професійно орієнтованих компетенцій, набутих в процесі навчання. Під змістом «готовність до міжкультурної комунікації» розуміємо взаємозв'язок усіх її характеристик: потреби до пізнання іншої культури, ціннісні орієнтації міжкультурної комунікації, прагнення і готовність сприйняття культурних відмінностей, здатність і бажання брати участь в міжкультурній комунікації. Її структурними компонентами є емоційна, комунікативна, інформаційна, технологічна готовність. Оцінка рівня сформованості готовності магістрів міжнародних відносин до міжкультурної комунікації здійснюється на основі критеріїв і показників, що дозволяють оцінювати мовну діяльність студента. Основними критеріями є: спрямованість на міжкультурну комунікацію; доцільність використання інформаційних ресурсів в освітньому процесі; варіативне застосування різних форм і методів роботи. Кожен критерій містить декілька конкретизованих показників.

Значна частина педагогічних технологій навчання, що забезпечують самостійну роботу студентів, урахуовуючи значні обсяги інформації, необхідність її обробки і передачі потребує інтеграції педагогічних технологій з інформаційно-комунікаційними технологіями, використанням Інтернет. Урахуовуючи той факт, що у ВНЗ особливе місце займає дослідницька робота студентів, заслуговує на увагу інтеграція методу проектів з використанням Інтернет і рольових ігор. Такий вид проектів називають веб-квестом.

Веб-квест (Webquest) у педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернет [3, с.136]. Веб-квести – організовані засоби веб-технологій у середовищі WWW. За своєю організацією є досить складними; вони спрямовані на розвиток у студентів навичок аналітичного і творчого мислення; викладач має володіти високим рівнем предметної, методичної та інформаційно-комунікаційної компетентності. Таким чином, веб-квест поєднує ідеї проектного методу та ігрових технологій в середовищі WWW засобами веб-технологій.

Веб-квест розглядається як вид інформаційних, проблемно-орієнтованих завдань індивідуального або групового навчання, спрямованих на формування і розвиток навичок пошукової і дослідницької діяльності магістрів в процесі освоєння, дослідження, обробки і презентації мовного навчального матеріалу. Використання веб-квестів забезпечує розвиток самостійності студентів, логічного мислення, формування їх готовності до міжкультурної комунікації. Інтеграція веб-квестів і інших завдань на основі інформаційних ресурсів в процес вивчення зокрема іноземної мови має на увазі наявність у студентів відповідного рівня володіння іншомовною мовною діяльністю, що сприяє розвитку і вдосконаленню навичок письма, читання, розумінню міжкультурних особливостей, усвідомленню, сприйняттю і оцінці змісту іншомовної інформації.

Технологія використання веб-квестів включає діагностичний, моделюючий, проектний, підсумковий етапи, що забезпечують цілісність і результативність підготовки магістра до міжкультурної комунікації в освітньому процесі ВНЗ. На діагностичному етапі здійснюється самостійна діяльність команд і співпраця з викладачем щодо вибору теми і вирішенню організаційних питань. На моделюючому етапі проводиться збір інформації з друкарських і електронних джерел, обробка отриманих результатів, розробка варіанту представлення роботи. Проектний етап служить для підготовки до захисту проекту і реалізації плану дій групи (підгрупи). На підсумковому етапі здійснюється рефлексія дій кожного учасника і групи в цілому, оцінюються результати пошуково-дослідницької роботи (індивідуальною або груповою), прогнозуються перспективи подальшої пізнавальної діяльності [6].

Веб-квести розглядаються як: проблемне завдання з еле-

ментами рольової гри, для виконання якого потрібні інформаційні ресурси Інтернету; організований вид самостійної дослідницької діяльності з використанням можливостей Інтернету; організована спеціальним чином веб-сторінка або розроблений самостійно на основі дидактичної структури і запропонований для виконання з цієї тематики ресурс Інтернету, веб-проект, при якому уся або частина інформації, з якою працюють магістри, знаходиться на різних веб-сайтах; дидактична модель осмислення, тлумачення раціональної роботи з персональним комп'ютером і інформаційними ресурсами Інтернету, активізації навчальної діяльності.

З урахуванням проведеного теоретичного аналізу, вивчення практичного досвіду роботи викладачів, робимо висновок, що веб-квест - це вид інформаційних, проблемно-орієнтованих завдань індивідуального або групового навчання, спрямованих на формування і розвиток навичок самостійної активності, пошукової і дослідницької діяльності магістрів в процесі освоєння, дослідження, обробки і презентації навчального матеріалу. Метою використання веб-квестів в навчанні є розвиток умінь аналізу, синтезу, розвиток критичного мислення, оцінки інформації при раціональному використанні навчального часу для отримання необхідної інформації з певного питання, теми, проблеми і подальшої її обробки, визначення власної позиції, розширення світоглядного кругозору, підвищення інтелектуального рівня магістра, формування готовності майбутнього фахівця до міжкультурної комунікації [7].

Класифікація веб-квестів за складністю, проблемністю і спрямованістю на формування і розвиток різних видів навчальної діяльності, навичок пошукової і дослідницької роботи з використанням інформаційних ресурсів, умовно включає п'ять груп.

Перша група - репродуктивні веб-квести: презентація матеріалу інших авторів за певною темою з різноманітних джерел без самостійної обробки; складання зразків ділових листів, видів контрактів; презентація виставок за різноманітною країнознавчою тематикою.

Друга група - репродуктивно-когнітивні веб-квести: виклад та презентація змісту вивченого матеріалу у новому форматі (презентація, стаття, повідомлення, виступ перед аудиторією, віртуальна подорож); переконання, опонування, висловлювання з певної проблеми (глобалізація, екологічна, економічна криза, міжнаціональні конфлікти, проблеми демографії тощо), ухвалення рішень, об'єктивний виклад інформації (обмін думками і фактами).

Третя група - когнітивні веб-квести: пошук, систематизація і аналіз інформації за професійною проблематикою (збір даних з міжнародно-фінансової діяльності, статистична звітність спільного підприємства тощо).

Четверта група - когнітивно-креативні веб-квести: розробка плану або проекту на основі заданих умов за певними критеріями (план-конспект, бізнес-план, укладання ділового контракту, комерційна кореспонденція); вивчення міжкультурних особливостей країни з подальшим трактуванням і аналізом; пошук відповідей на запитання.

П'ята група - креативні веб-квести: реалізація задуманого сценарію в різних жанрах (музична презентація, літературний вечір, демонстрація відеоролика, театралізована постановка); обґрунтування власної точки зору з певної проблеми.

При використанні веб-квестів пізнавальна діяльність магістра міжнародних відносин здійснюється за допомогою зіставлення фактів, реалій, понять; відбувається їх осмислення і розуміння (прийняття, визнання); розвивається творче мислення; отримані знання застосовуються в ситуаціях міжкультурної комунікації. Викладач організовує ефективну роботу студентів з використанням ігрових ситуацій; спільний контроль результатів навчання сприяє підвищенню мотивації.

Підготовка магістра-міжнародника до міжкультурної комунікації з використанням технології веб-квестів ґрунтується на методології особистісно-діяльнісного, комунікативного, ком-

петентнісного і культурологічного підходів, відображає способи формування готовності до міжкультурної комунікації, структуру взаємозумовлених і взаємозв'язаних компонентів

Основними критеріями, які дозволяють визначити рівень сформованості міжкультурної комунікації у майбутніх міжнародників, є: інтегрованість (вміння інтегрувати знання, здобуті під час вивчення різних наук), креативність (знаходження нових, оригінальних способів розв'язання проблем, прогнозування ситуацій і прийняття нестандартних рішень), системність (оперування системними поняттями, які відображають взаємозв'язок об'єктів (предметів думки) між собою), стратегічність (мислення з розглядом тривалих проміжків часу, бачити тенденції, які закладені в тому, що відбувається, передбачати віддалені наслідки сьогоднішніх рішень та дій) та аналітичність (розуміння суті та взаємозв'язку економічної термінології, знаходження причинно-наслідкових зв'язків між економічними показниками під час вирішення економічних задач). Сформованість міжкультурної професійно-спрямованої компетентності передбачає готовність до ефективного міжкультурного ділового спілкування. Показниками є: рівень знань особливостей міжкультурного ділово-

го спілкування та їх використання у квазіпрофесійній діяльності; сформованість умінь діалогічного та монологічного мовлення українською та іноземними мовами та правильне оформлення усного чи письмового повідомлення з точки зору лексичного наповнення, граматики, стилістики; знання професійної лексики та термінів; вияв толерантності, емпатії (здатність розуміти людей, співпереживати їм), асертивності, сформовані вміння самопрезентації (уміння подавати себе у спілкуванні), вміння слухати та відстоювати свою позицію, вміння конструктивно критикувати та управляти конфліктами.

Інформаційні технології в сучасній Україні починають активно проникати в сферу освіти. Вони мають усі ознаки соціально-технічної інновації і вимагають від усіх учасників освітнього процесу зусиль адаптивного характеру. Використання технології веб-квестів у розвитку міжкультурної комунікації магістрів міжнародних відносин активізує самостійність магістрів у процесі пошуку нових знань і повною мірою відповідає не лише потребам інформаційного українського суспільства, а й сучасним вимогам до підготовки фахівців міжнародних відносин.

Література і джерела

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В.Ю.Биков – К. : Атіка, 2009. – 684 с.
2. Грушевицкая Т. Г. Основы межкультурной коммуникации / Т. Г. Грушевицкая, В. Д. Попков, А. П. Садохин: уч.пособие для вузов (под ред. А. П. Садохина). – М.: ЮНИТА-ДАНА, 2002. – 352с.
3. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : словник глосарій / М.Ю.Кадемія, М.М.Козяр, Т.С.Рак. – Львів : «СПОЛОМ», 2011. – 327 с.
4. Миронова И. А. Формирование межкультурной компетентности студентов в процессе обучения профессионально-ориентированному общению / Инна Александровна Миронова: дис. ...канд пед. наук – спец. 13.00.08 «теория и методика профессионального образования». – СПб, 2008. – 218с.
5. Плужник И. Л. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки / И. Л. Плужник: автореф. дис. ... док. пед. наук. – Тюмень, 2003. – 46 с.
6. Полат Е.С. Новые педагогические технологии в системе образования / [Е.С.Полат, М.Ю.Бухаркина, М.В.Моисеева, А.Е.Петров]; под ред. Е.С.Полат. – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 272 с.
7. Трайнев В.А. Новые информационные коммуникационные технологии в образовании / В.А.Трайнев, В.Ю.Теплышев, И.В.Трайнев. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2008. – 320 с.

В статье рассмотрены современные тенденции подготовки магистров-международников к межкультурной коммуникации средствами информационно-коммуникационных технологий. Очерчены актуальные проблемы использования технологий веб-квестов. Использование технологии веб-квестов в развитии межкультурной коммуникации магистров международных отношений активизирует самостоятельность магистров в процессе поиска новых знаний и в полной мере отвечает не только потребностям информационного украинского общества, но и современным требованиям к подготовке специалистов международных отношений. Отражены основные пути повышения эффективности профессиональной подготовки магистров-международников.

Ключевые слова: профессиональная подготовка магистров международных отношений, межкультурная коммуникация, информационно-коммуникационные технологии, веб-квест.

In the article the modern tendencies of masters' in international relations training to cross-cultural communication by facilities of informative and communication technologies are considered. The issues of using the technologies of web-quests are outlined. Use of web-quests in the development of intercultural communication of International Relations Masters activates independence in the search for new knowledge and fully meet not only the needs of information of the Ukrainian society, but also the modern requirements for training specialists of international relations. The basic ways of increasing the efficiency of professional training the masters' in international relations are reflected.

Keywords: masters' in international relations, cross-cultural communication, of information and communication technologies, web-quests.